

افزایش ارزش بازاری شرکت‌های دانش‌بنیان با بهره‌گیری از مالکیت فکری

ترجمه و تالیف: حسن علم‌خواه، موسسه دارایی‌های فکری و فناوری مدرس

جواد شجاع، موسسه دارایی‌های فکری و فناوری مدرس

چکیده:

در شماره قبل ارتباط مالکیت فکری با شرکتهای دانش‌بنیان مورد بررسی قرار گرفت و بیان شد که توجه به مقوله حقوق مالکیت فکری چه منافع و عدم توجه به آن چه عواقبی خواهد داشت. در این شماره با نگاهی دقیق‌تر خواهیم دید که چگونه حقوق مالکیت فکری می‌تواند ارزش بازاری شرکتهای دانش‌بنیان را مورد تقویت قرار دهد.

غالباً شرکت‌های دانش‌بنیان ارزش واقعی دارایی‌های فکری خود را درک نمی‌کنند و در نتیجه نمی‌توانند از پتانسیل‌های بالقوه مالکیت فکری جهت بهره‌مندی از آن‌ها در منافع آتی و سود شرکت خود استفاده‌ی کافی ببرند. با این حال، وقتی که در یک کشور «دارایی‌های فکری» به‌صورت قانونی حمایت شود و تقاضا نیز برای محصولات و یا خدمات حمایت شده وجود داشته باشد، مالکیت فکری می‌تواند یک دارایی تجاری ارزشمند برای شرکت‌ها محسوب شود.

از این‌رو، استفاده استراتژیک از دارایی‌های فکری می‌تواند توانایی شرکت شما را در رقابت‌ها افزایش دهد. در نتیجه شرکت‌های دانش‌بنیان برای مواجهه با چالش‌ها و اتخاذ اقدامات لازم، باید تا جای ممکن از دارایی‌های فکری خود آگاه باشند. «دارایی‌های فکری» شرکت نیز بایستی همانند دارایی‌های فیزیکی (مثل ساختمان و مستغلات) به‌دست آورده شود، حفظ شود، مورد توجه قرار گیرد، ارزش‌گذاری شود، به‌دقت کنترل شود و به‌طور دقیقی به‌منظور استخراج ارزش کامل آن مدیریت شود. لذا شرکت‌های دانش‌بنیان باید در ابتدا بر ارزش دارایی فکری خود تأکید کنند و آن را به‌عنوان یک دارایی تجاری ارزشمند مورد توجه قرار دهند. در شماره آتی نقش حقوق مالکیت فکری بر «بازاریابی و توسعه صادرات فناوری‌های پیشرفته» مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۱- مقدمه: مالکیت فکری به‌عنوان یک دارایی تجاری

امروزه دارایی‌های شرکت به دو دسته‌ی کلی تقسیم‌بندی می‌شود:

- دارایی‌های فیزیکی^۱ (عینی) مانند ساختمان‌ها، ماشین‌آلات و زیرساخت‌ها.
- دارایی‌های ناملموس^۲ (غیرعینی) مانند سرمایه‌ی انسانی و دانش فنی، اختراع، علامت تجاری، طرح‌ها و دیگر خلاقیت‌ها و نوآوری‌های شرکت.

به‌طور سنتی دارایی‌های فیزیکی بخش عمده‌ای از ارزش یک شرکت محسوب شده و تا حد زیادی به‌عنوان عامل رقابتی در بازار در نظر گرفته می‌شوند، ولی در سال‌های اخیر، در دنیا وضعیت به‌طور چشمگیری تغییر کرده است. به‌طور روزافزون و تا حد

۱ - Physical Assets

۲ - Intangible Assets

زیادی در نتیجه انقلاب فناوری اطلاعات و رشد اقتصاد خدماتی، شرکت‌ها پی برده‌اند که دارایی‌های ناملموس غالباً در حال تبدیل شدن به موضوعی ارزشمندتر از دارایی‌های فیزیکی هستند.

نکته: ویژگی‌های «دارایی فکری» در مقایسه با «دارایی فیزیکی».

دارایی فکری

قابلیت تکثیر دارد (یک اختراع واحد را می‌توان به شرکت‌های متعدد واگذار نمود)

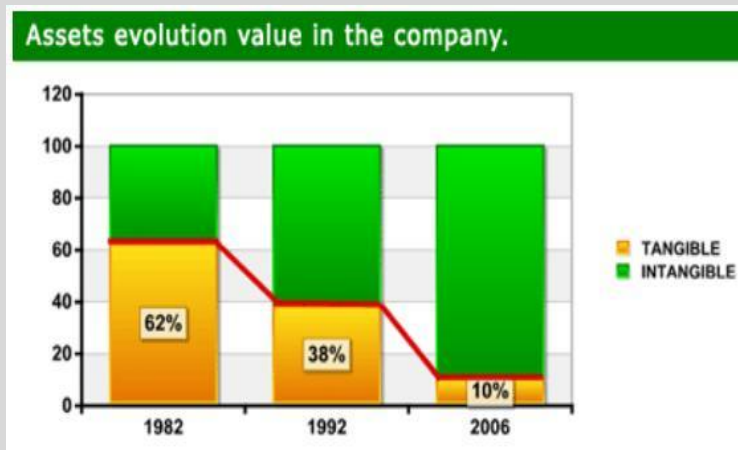
امکان سرقت وجود دارد (امکان کپی‌برداری نرم‌افزارهای تولید شده وجود دارد)

ارزش‌گذاری دشوار (مولفه‌های بی‌شماری در ارزش‌گذاری آن دخیل می‌باشد)

مانند: اختراع، علامت تجاری، نرم افزار و یا طرح صنعتی

بنابراین، امروزه در فرایندی رو به رشد انبارها و کارخانجات بزرگ به‌وسیله‌ی نرم‌افزارهای قدرتمند و ایده‌های نوآورانه در حال جایگزین شدن هستند. این منابع جدید به‌عنوان منبع اصلی کسب درآمد برای بسیاری از شرکت‌های سراسر جهان تبدیل شده است. حتی هنوز هم در صنایع تولیدی سنتی، دارایی‌های نامشهود تأثیرگذار است. بنابراین نوآوری‌ها و خلاقیت‌ها به عنوان یک عامل کلیدی برای رقابت بیشتر در بازارهای رقابتی مطرح هستند و از این‌رو، دارایی‌های ناملموس در حال تبدیل شدن به یک عامل محوری برای شرکت‌های دانش‌بنیان می‌باشند. لذا این شرکت‌ها باید در خصوص چگونگی استفاده حداکثری و مطلوب از دارایی‌های فکری خود تلاش جدی نمایند.

به عنوان مثال با مطالعه دارایی‌های ده شرکت‌ها منتخب اعم از دارایی فیزیکی و دارایی فکری از سال ۱۹۸۲ تا ۲۰۰۶ مشاهده شد که ارزش دارایی‌های فکری از مقدار ۳۸ درصد کل دارایی‌ها در سال ۱۹۸۲ به میزان ۹۰ درصد کل دارایی‌ها در سال ۲۰۰۶ تبدیل شده است که حاکی از گسترش ارزش دارایی‌های فکری نسبت به دارایی‌های فیزیکی می‌باشد. در شکل ذیل مقایسه بین دارایی‌های فیزیکی و فکری در سال‌های ۱۹۸۲، ۱۹۹۲ و ۲۰۰۶ نشان داده شده است.

مقایسه ارزش دارایی‌های فکری در برابر دارایی‌های ملموس (فیزیکی) بر حسب سال.

یکی از ابزارهای اساسی برای تحقق چنین هدفی، بهره‌گیری از حمایت‌های قانونی و قضایی در زمینه‌ی حقوق مالکیت فکری است. دارایی‌های فکری که در ذیل به مصادیق آن اشاره شده است، می‌توانند از حقوق مالکیت فکری بهره‌مند شوند:

- **محافظت محصولات و فرآیندهای نوآورانه** از طریق گواهی‌نامه‌های ثبت اختراع و مدل‌های مصرفی.
- **محافظت آثار فرهنگی، هنری و ادبی** از جمله فیلم، نرم‌افزارهای رایانه‌ای و تدوین اطلاعات از طریق کپی‌رایت و حقوق مرتبط.
- **محافظت طرح‌های خلاقانه**، شامل طرح‌های نساجی، نقشه‌ی فرش و شکل ظاهری اشیاء از طریق حقوق طرح‌های صنعتی.
- **محافظت علایم تجاری** از طریق حمایت از علایم تجاری.

۲- حمایت از مالکیت فکری به‌عنوان یک سرمایه‌گذاری

برای مدیران شرکت‌های دانش‌بنیان، افزایش سهم بازار محصولات شرکت از طریق سرمایه‌گذاری صحیح ضروری می‌باشد. سرمایه‌گذاری در توسعه‌ی تجهیزات، املاک، تولید، بازاریابی و تحقیقات می‌تواند از طریق توسعه‌ی زیرساخت‌ها و ارتقای بهره‌وری وضعیت مالی شرکت را به‌طور قابل ملاحظه‌ای بهبود بخشد. کسب «مالکیت فکری» نیز می‌تواند اثر مشابهی داشته باشد. سهم بازار یک شرکت براساس میزان دارایی‌ها، عملکردهای تجاری و پیش‌بینی‌ها از منافع آتی، ارزیابی می‌شود. برای اکثر شرکت‌های دانش‌بنیان، پیش‌بینی سود آینده‌ی شرکت به‌طور قابل توجهی می‌تواند متأثر از تحصیل اختراعات کلیدی باشد. مثال‌های زیادی از شرکت‌های دانش‌بنیان وجود دارد که ارزش تجاری آن‌ها یک شبه در نتیجه‌ی به‌دست آوردن گواهی‌نامه‌های ثبت اختراع مهمی در زمینه‌ی فناوری‌های کلیدی، افزایش پیدا کرده است.

به‌طور مشابه، یک علامت تجاری مشتری‌پسند نیز می‌تواند ارزش تجاری شرکت را افزایش دهد و به‌طور حتم موجب افزایش جذابیت محصولات و خدمات شرکت شما در میان مشتریان شود. از این‌رو، سرمایه‌گذاری برای توسعه‌ی یک دارایی فکری مناسب بسیار بهتر از یک عمل تدافعی در مقابل رقیبان بالقوه است. بنابراین سرمایه‌گذاری در دارایی‌های فکری روشی مؤثر برای ارتقای ارزش شرکت و بهبوددهنده‌ی سودآوری شرکت در آینده خواهد بود.

۳- آگاهی ارزش دارایی‌های فکری

حقوق مالکیت فکری برای شرکت شما می‌تواند حق انحصاری به‌وجود آورد. به‌عبارتی با کسب حمایت قانونی از مالکیت فکری- هرچند برای یک مدت محدود- این مالکیت به مثابه یک مالکیت خصوصی و انحصاری برای شرکت شما خواهد بود. بنابراین کسب حمایت قانونی از دارایی‌های فکری موجب می‌شود تا یک شرکت دانش‌بنیان، مدعی مالکیت انحصاری دارایی‌های فکری باشد و از حداکثر پتانسیل این دارایی‌ها بهره‌مند شود. به‌طور خلاصه، وجود حمایت‌های قانونی از مالکیت فکری موجب مشهودتر شدن دارایی‌های ناملموس خواهد شد، به‌طوری‌که اغلب این دارایی‌ها می‌توانند در محیط بازار مورد تجارت قرار گیرند.

در صورتی که ایده‌های نوآورانه، طرح‌های مبتکرانه و برندهای قدرتمند شرکت شما به‌صورت قانونی توسط حقوق مالکیت فکری مورد حمایت قرار نگیرند، ممکن است این دارایی‌ها به‌صورت آزاد و قانونی توسط هر شرکت یا شخص دیگری بدون محدودیت مورد استفاده قرار گیرند. با این حال وقتی که این دارایی‌ها توسط حقوق مالکیت فکری مورد حمایت قرار گیرند، برای شرکت شما ارزشی واقعی به‌وجود خواهد آمد، به‌طوری‌که با استفاده از این حقوق انحصاری، دیگران نمی‌توانند بدون اجازه و اختیار شما از آن بهره‌گیری اقتصادی نمایند.

امروزه آگاهی سرمایه‌گذاران، کارگزاران بازار سهام و مشاوران مالی در مورد اهمیت و ارزش دارایی‌های فکری رو به افزایش است و موجب شده تا این افراد به ارزیابی دارایی‌های ناملموس توجه ویژه‌ای نمایند. اغلب شرکت‌ها در سراسر جهان بر اهمیت و ارزش دارایی‌های فکری خود تأکید می‌کنند و حتی در مواردی آن‌ها را در ترازنامه‌های مالی خودشان قرار می‌دهند. اکثر شرکت‌ها از جمله شرکت‌های دانش‌بنیان، حسابرسی مالکیت فکری را مورد توجه قرار می‌دهند. در شمار زیادی از موارد، شرکت‌ها به‌خوبی دریافته‌اند که ارزش دارایی‌های فکری آن‌ها به‌مراتب بسیار بیشتر از دارایی‌های فیزیکی آنها می‌باشد.

۴- حسابرسی مالکیت فکری در شرکت‌های دانش‌بنیان

استفاده و اجرای یک حسابرسی کارآمد مالکیت فکری، روش مناسبی برای تبدیل پتانسیل‌های بالقوه دارایی‌های فکری به سرمایه‌ی واقعی است. عموماً این کار باید توسط حسابرسان خبره انجام گیرد، ولی یک حسابرس معمولی نیز می‌تواند این نوع حسابرسی خاص را برای شما انجام دهد. این موضوع مستلزم شناسایی، پایش^۳ و ارزیابی دارایی‌های فکری شرکت است تا از این طریق مطمئن شوید که دارایی‌های فکری رو به افزایش است. با چنین اقدامی، زمانی شرکت دانش‌بنیان توانایی اتخاذ تصمیمات آگاهانه‌تری را خواهد داشت که دارای موارد زیر باشد:

۴-۱- اکتساب دارایی‌های فکری:

شناخت صحیح دارایی‌های فکری شرکت دانش‌بنیان و نیز ارزیابی دقیق آن، مدیران را در تصمیم‌گیری‌های کلیدی شرکت کمک خواهد نمود. به‌عبارتی چنین ارزیابی‌ای موجب می‌شود تا انواع حقوق مالکیت فکری مورد نیاز را کسب نموده، آن‌را حفظ کنید و بدانید که دارایی‌های فکری شرکت‌تان را چگونه مدیریت کنید.

۴-۲- یک پارچه‌سازی و تملک:

شناسایی دقیق انواع دارایی‌های فکری موجود شرکت می‌تواند منجر به افزایش قابل ملاحظه‌ای در ارزش شرکت شود. به این دلیل است که سرمایه‌گذاران یک شرکت بر اساس انتظارات خود از سود آتی -که ممکن است تا حد قابل توجهی مبتنی بر بهره‌برداری از حقوق مالکیت فکری باشد- یک شرکت را ارزیابی می‌کنند.

۴-۳- لیسانس‌دهی:

^۳ - Monitoring

یک شرکت دانش‌بنیان با استفاده از لیسانس‌دهی حقوق مالکیت فکری خود به اشخاص ثالث، می‌تواند نقدینگی خود را افزایش دهد. یک حسابرس خوب مالکیت فکری قادر است تا با ارزیابی دقیق دارایی‌های فکری شرکت، موجب کسب حداکثر سود حاصل از قراردادهای لیسانس شود. بنابراین چنین درآمدهایی موجب افزایش سهم بازار شرکت دانش‌بنیان می‌شود.

۴-۴- وثیقه‌ی تضمین (وجه التزام):

یک سبد دارایی‌های فکری (مانند گواهی‌نامه‌های ثبت اختراع و گواهی‌نامه‌های نرم‌افزار) که خوب مدیریت شده باشند، می‌تواند به‌عنوان یک وثیقه یا تضمین برای شرکت محسوب شود. در چنین مواردی، تأمین‌کننده‌ی تسهیلات مالی مانند بانک‌ها و صندوق‌ها از سبد دارایی‌های فکری شرکت به‌عنوان معیار اطمینان‌بخشی برای تأمین اعتبار جدید استفاده خواهند نمود.

۴-۵- اقدامات اجرایی:

درک صحیح ارزش دارایی‌های فکری شرکت، شما را در اتخاذ تصمیم‌های راهبردی از جمله اقدامات لازم در مقابل تجاوز به حقوق مالکیت فکری شرکت کمک خواهد نمود.

۴-۶- کاهش هزینه‌های شرکت:

اگر دارایی‌های فکری شرکت به خوبی مدیریت شود، شرکت می‌تواند دارایی‌های فکری منسوخ شده را شناسایی نماید و از طرف دیگر می‌تواند از تجاوز به حقوق مالکیت فکری افراد دیگر نیز بپرهیزد. از این‌رو بدون شک مدیریت صحیح دارایی‌های فکری شرکت شما منجر به کاهش هزینه‌هایتان خواهد شد.

در نهایت، فرهنگ‌سازی برای مدیریت و توسعه‌ی دارایی‌های فکری و بهره‌برداری استراتژیک از این دارایی‌ها، می‌تواند درآمدهای شرکت را افزایش داده و سبب بهبود موقعیت اقتصادی شما نسبت به رقبا در بازارهای هدف شود و در نتیجه موجب افزایش سهم بازار شرکت شما خواهد شد.

منابع:

۱- علم‌خواه حسن، شجاع جواد، کتاب راهنمای مدیریت مالکیت فکری برای کسب و کارهای دانش‌بنیان، چاپ دوم، ناشر موسسه

دارایی‌های فکری و فناوری مدرس، ۱۳۹۰.

۲- “Intellectual Property For Business”, WIPO, ۲۰۰۸.

۳- www.wipo.int

۴- www.IranPatent.ir